

321334 - آیا تلقین شهادتین به میت کافی است یا لازم است که توبه را به او یادآوری کنیم؟

سوال

آیا لازم است به شخصی که در حال مرگ است بگوییم که از کفر و شرک و ریا و... توبه کند سپس به او بگوییم که شهادتین را بگوید؟ چون من خیلی از افراد را دیده‌ایم که از آنان شرک بزرگ و کوچک و بدعت‌ها و کفر و... سر می‌زد اما هنگام مرگشان مردم تنها از آنها گفتن شهادتین را می‌خواستند و کسی از آنها نمی‌خواست که از گناهای که ذکر شد توبه کنند. روش صحیح در این شرایط بر اساس قرآن و سنت چیست؟

پاسخ مفصل

الحمد لله.

اولاً:

تلقین لا اله الا الله به میت سنت است، تا آنکه آخرین سخن او از دنیا همین باشد.

مسلم (۹۱۶) از ابوسعید خُدْری روایت است که رسول الله - صلی الله علیه وسلم - فرمودند: «لا اله الا الله را به مردگان خود تلقین کنید».

و ابن حبان (۳۰۰۴) از ابوهیره روایت کرده که رسول الله - صلی الله علیه وسلم - فرمودند: «به مردگان خود لا اله الا الله را تلقین کنید، زیرا کسی که آخرین سخنش هنگام مرگ، لا اله الا الله باشد روزی وارد بهشت خواهد شد حتی اگر پیش از آن، آنچه که [از عذاب] به او رسیده به او برسد» شعیب الارناؤوط در «تحقیق ابن حبان» آن را صحیح دانسته است.

اما این جای توبه از گناهان برای شخص در حال مرگ را نمی‌گیرد، زیرا شخص اگر بدون توبه بمیرد تحت مشیت است و چه بسا با وجود گفتن لا اله الا الله پیش از مرگ، وارد دوزخ شود [ولو موقت] چنانکه حدیث سابق دال بر آن است.

برای همین مستحب است که شخص در حال وفات را به توبه تشویق کرد، و این در صورتی است که بتواند او را اینگونه یادآوری کند و این برای میت سودمند باشد و باعث ناراحتی و ناآرامی او نشود و برایش سنگین نباشد زیرا اینها مفسده‌ای است واضح و نباید در حالت پایانی زندگی و به ویژه هنگام جان دادن برای میت پیش آید زیرا این باعث ترس میت و چه بسا بد دانستن دیدار پروردگار شود، بلکه در چنین حالتی باید جنبه امید تقویت شود و رفتن به نزد پروردگار برایش زیبا و محبوب شود.

فقه‌ها درباره عیادت بیمار یادآوری توبه را یاد می‌کنند اما درباره شخصی که در حال مرگ است به تلقین لا اله الا الله برای او اکتفا می‌کنند زیرا آن وقت شاید برای توبه کافی نباشد، یا شاید یادآوری توبه قبلاً در هنگام عیادت صورت گرفته باشد.

در «أخصر المتخصصات» (۲۱۸ / ۸) آمده است: «یادآوری توبه به بیمار سنت است زیرا این کار بر هر کسی برای هر گناهی در هر وقتی واجب است، و بیمار نیازمندتر از دیگران به توبه است و سنت است که نوشتن وصیت و خارج شدن از مظالم (بازگرداندن حقوق) به او یادآوری شود و ترغیب به آن شود حتی اگر بیماری‌اش آنطور نباشد که ترس از مرگ او رود و اشکالی ندارد که عیادت کننده دست بر بیمار بگذارد و سنت آن است که مدتی طولانی نزد او ننشیند زیرا این باعث خستگی او می‌شود و باعث می‌شود نتواند کارهای خودش را انجام دهد.

پس چون ملک الموت آمد تا روح او را بستاند، سنت آن است که نزدیک‌ترین خانواده‌اش به او و داناترین آنها به مداوایش و متقی‌ترین آنها با آب یا نوشیدنی گلوی او خیس کند و سنت است که لب‌های او را با پنبه‌ای مرطوب خیس کند تا شدتی که بر او می‌رود آرام گردد و گفتن شهادتین برایش آسان گردد و سنت است که لا اله الا الله به او تلقین شود و بیش از سه بار این کار را نکند مگر آنکه پس از سه بار تلقین سخن بگوید و تلقین را تکرار کند تا آخرین سخن او لا اله الا الله باشد و این باید با نرمش باشد زیرا نرمش در همه چیز مطلوب است و اینجا مطلوب‌تر».

بر این اساس اگر وقت کافی باشد و او به هوش باشد و توانایی‌اش را داشته باشد توبه به او یادآوری می‌شود به ویژه اگر معروف به ارتکاب شرک و بدعت یا گناهان کبیره باشد.

ولی اگر وقت کافی نباشد مانند آنکه شخص در حال جان دادن و احتضار باشد، در این حالت باید به گفتن شهادتین توجه شود.

والله اعلم.